

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อส่งเสริมคุณภาพของมนุษย์ให้มีสุขภาพดี ดังเป้าหมายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดไว้ว่าภายใน พ.ศ. 2543 ประชาชนทุกคนในโลกโดยเฉพาะประชาชนในประเทศต้องพัฒนา ควรมีโอกาสและสิทธิเท่าเทียมในเรื่องสุขภาพที่ดีของตนเอง ซึ่งประเทศหรือรัฐต้องรับผิดชอบดำเนินกลวิธีที่เหมาะสมและถูกต้องเพื่อให้เกิดผลดังกล่าว (กรมพลศึกษา, 2528) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนาจึงต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ การที่ประชากรจะมีคุณภาพดี หมายถึงประชากรจะต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ที่สำคัญคือต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงอยู่ในสังคมด้วยดีโดยมิได้เป็นภาระแก่รัฐในการใช้จ่ายค่าบำบัดรักษาพยาบาล จากสถิติสาธารณสุขของกองสถิติสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2531 มียอดผู้ป่วยจำนวน 24.7 ล้านคน ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าประชาชนกำลังประสบปัญหาด้านสุขภาพ และจากสถิติการตรวจสุขภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสาธิต ซึ่งจัดตรวจโดยกองอนามัยโรงเรียน กระทรวงสาธารณสุขปี พ.ศ. 2529 (ตัวอย่างของการจัดดำเนินงานทางด้านบริการ) นักเรียนที่ตรวจสุขภาพ 20,709 คน พบโรคต่าง ๆ คือ ฝืนผู้ร้อยละ 30.90 โรคผิวหนัง (เหา กลาก เกาฬอน ผุพอง) ร้อยละ 8.33 สายตาผิดปกติร้อยละ 3.54 และโรคหวัดร้อยละ 4.08 และโรคอื่น ๆ อีกหลายโรค จะเห็นว่าโรคที่เกิดขึ้นเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้(เบญจวรรณ วงศ์อนันต์, 2532) แต่เนื่องด้วยโรงเรียนเป็นสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านสุขภาพให้แก่เด็กเรียนตลอดจนให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนแวดล้อมเพื่อให้ทุกคนมีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ (มานิต แก้วมหิทธิ, 2526) โดยเฉพาะประชากรวัยเรียนเหล่านี้จะต้องเจริญเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ การดูแลส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของประชากรวัยเรียนจึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่เราสร้างให้เขาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของชุมชนและสังคมอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศที่รัฐต้องให้ความสนใจมากที่สุด

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาต่อจากระดับประถมศึกษาที่มีความมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อเตรียมบุคคลให้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ไปถึงขั้นอุดมศึกษา ประการที่สอง เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้นและให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เป็นกำลังคนระดับกลางของประเทศ ความมุ่งหมายประการหลังนี้สำคัญมากเพราะจะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2511) การมัธยมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและเยาวชนของประเทศ ดังคำปราศรัยของ ฌอนอม กิตติขจร (2513) ที่ว่า การมัธยมศึกษาเป็นหัวใจของระบบการศึกษา เพราะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น การให้บุคคลนั้นมีความรู้ ความสามารถ และมีสุขภาพดี ดังนักปราชญ์โลก อริสโตเติล และพลาโต กล่าวว่า "ก่อนจะให้การศึกษาทางด้านอื่นนั้น สมควรให้เด็กมีสุขภาพดีเสียก่อน" (สุชาติ โสภประยูร, 2525) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ จอห์นลี่ค นักการศึกษาชาวอังกฤษที่ว่า ถ้าร่างกายมีสุขภาพสมบูรณ์แล้วย่อมก่อให้เกิดสติปัญญาดีด้วย (Diehl, 1964) ดังนั้นโรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่จะจัดกิจกรรมทางสุขภาพเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวได้ ต้องอาศัยการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพภายในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพแก่นักเรียน และการจัดการเรียนการสอนสุขภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายจะส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การบริหารโครงการสุขภาพนั้น ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินให้บรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครูต้องให้ความร่วมมือประสานงานกันอย่างเข้มแข็ง มองเห็นปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นและมีความไว้นำให้เกิดความต้องการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการบริหารงานที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบและต้องการได้รับการช่วยเหลือมากขึ้น ได้แก่ งบประมาณและบุคลากรตรงตามสายงาน ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นปัญหาในเขตการศึกษา 3 ได้แก่ จังหวัดสงขลา ชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎร์ธานี (มานิต แก้วมพิทธิ์, 2526)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกำหนดให้เป็นศูนย์กลางความเจริญและเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหลัก ต่อเนื่องของประเทศในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัจจัยพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ มี

โครงข่ายด้านคมนาคมและสื่อสารเชื่อมโยงดี รัฐบาลจึงต้องการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ การที่รัฐบาลกำหนดภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคอุตสาหกรรมหลักของประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดคณะกรรมการปฏิบัติการกิจการวิจัยเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคอุตสาหกรรมหลักของประเทศ จัดโครงการวิจัยที่จะส่งเสริมระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับโครงการวิจัยพื้นฐานด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา สุขภาพอนามัย การจ้างงานปัญหาสังคมและปัญหาเฉพาะด้านอื่น ๆ แต่เนื่องจากโครงการวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการศึกษาวิจัยน้อย ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ควบคู่กับการศึกษา จึงนำศึกษาสิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของเด็กระดับมัธยมศึกษาซึ่งจะต้องไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า และสอดคล้องกับอุตสาหกรรมแนวใหม่ นอกจากนี้การศึกษาวิจัยภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงเป็นการศึกษาถึงสิ่งเป็นปัญหาและความต้องการในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาโครงการสุขภาพในโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการบริหาร โครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการบริหาร โครงการสุขภาพในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาและความต้องการในการบริหาร โครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาปัญหาและความต้องการในการบริหาร โครงการสุขภาพในโรงเรียน 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1 การจัดทำเนื้องานโครงการสุขภาพในโรงเรียน
- 2.2 การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน
- 2.3 การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน
- 2.4 การจัดการเรียนการสอนสุขภาพศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการสุขภาพในโรงเรียน
2. คำตอบที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นข้อมูลที่เชื่อถือและตรงตามความเป็นจริง

ความจำกัดของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยไม่ได้สังเกตและสัมภาษณ์ด้วยตนเอง
2. เนื่องจากพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีความแตกต่างกันในด้านประสบการณ์ ภูมิหลังและวุฒิ ซึ่งอาจทำให้การรับรู้เรื่องโครงการสุขภาพในโรงเรียนแตกต่างกันได้

คำจำกัดความในการวิจัย

ปัญหา หมายถึง ปัญหาในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

โครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การจัดดำเนินโครงการสุขภาพในโรงเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพแก่นักเรียน การจัดการเรียนการสอนสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสุขภาพครูและนักเรียนในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียง

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาภาคตะวันออกเฉียง ที่มีการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การรับรู้ หมายถึง สิ่งที่รู้สึกและยอมรับในปัญหาและความต้องการในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน หมายถึง ตัวแปรที่ใช้ในการจำแนกผู้บริหารโรงเรียนออกเป็น 3 ลักษณะ ตามจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนในโรงเรียนไม่เกิน 499 คน

ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ 500 - 1499 คน

ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ 1500 คนขึ้นไป

ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานเฉพาะสายงานบริหาร ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารไม่เกิน 5 ปี กับผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารเกิน 5 ปีขึ้นไป

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด นครนายก และ ปราจีนบุรี